

Persoonallinen kokeminen

Vetäessäni tunnen *voiman* omana voimanani: "minä kyllä pystyn". Voima koetaan fyysisenä kenttänä, mutta myös omana sisäisenä energiana. Suupielen vetäminen asettaa minut kokeeseen. Koettelen itseäni, sietokykyäni, sisuani. Uskallanko ja kestäkö? Leikin liikkeessä "minä" asettuu suhteeseen oman itsensä kanssa. Joudun ottamaan kontaktia omiin tunteuksiini.

Minä-kokeen subjektiivisuutta on eri kulttuureissa viljelty eri tavoin. Inuitit rakastivat koitoksia, joissa pääpaino ei suunvedon tavoin ollut toisen voittaminen vaan oman sietokyvyn kokeileminen. Inuitien nyrkkiottelun ja länsimaisen nyrkkeilyn ero on kuvaava. Inuitien kamppailussa vastustajaa ei lyödä maahan lujalla iskulla vaan häntä läimäytellään rennoin käsin. Tämä tekniikka ei tuota tyrmäystä vaan taistelijat haastavat toisensa sietämään kipua. "Sinä et minua lannista – minä kyllä kestä." Inuitiyhteisö kunnioitti vahvaa miestä (nipítôrtoq), jota kukaan ei saanut taipumaan. "Tulkaa pieksämään minut!" – hän haastoi ihmisiä nyrkkeilemään, vetämään nenästä ja repimään tukasta hänen itsensä vain tynesti naureskellessa.

Länsimaisessa kulttuurissa koemme samanlaisia tilanteita, kun esimerkiksi isä haastaa pikku poikansa. "Lyö minua!" Poika pamauttaa isää nyrkillä vatsaan, mutta isä vain nauraa ja molemmilla on hauskaa. Bud Spencer on monille tuttu hahmo viihde-elokuvasta. Urheilun figuraatio eroaa näistä asetelmista. Se, mikä urheilullisessa kamppailussa jalostetaan jännitykseksi, on noissa leikeissä rentouden ja voiman demonstraatiota, joka tuodaan esiin *nauramalla*.

Toinen itsensä kokemisen elementti suunvedossa liittyy *intiimiin läheisyyteen*. Kilpakumppani rikkoo ruumiini rajoja, kuten tapahtuu meille tutummassa painissakin. Toinen tarttuu minua suusta. Koen häpeää ja inhoa. Missä kulkee koskemattomuuteni raja, missä kasvojeni pinta? Minun ruumiillisuuteni haastetaan rajoiltaan.

Tässä koitoksessa ruumiillinen yhteentörmäys tuottaa *tuskaa*. Toisen ote tekee kipeää. Joudun kärsimään – ja kestäämään. Mutta kivun ja vastarinnan keskellä koen myös *mielihyvää*. Tässä hän virtaa energioita. Tilanne laukeaa nauruun.

Henning Eichberg

Universaalia leikkiä
vai modernia
urheilua?
Kiistakapulana
vetämisleikit

*Köydenvetäjä
tanskalaisilta
Ammattiliittojen
juhlilta vuonna
1960. (Kuva Jörn
Hansenin artikkelis-
ta "Fagenes Fest",
Idraethistorisk Årbog
1991, 120)*

Itsepäisyys (Eigen-Sinn) ja epistemologinen solipsismi

Sen ja Minän jännitteessä moderni epistemologia paljastaa perustavan ristiriitansa. Modernin tieteen metateoria koostuu kahdesta toisiaan täydentävästä osiosta. Analyttiset menetelmät lupaa-
vat "objektiivista" tietoa, totuuden "siitä", kun taas hermeneuttiset ja fenomenologiset menetelmät tulkitsevat eri tavoin "minän" subjektiivisuutta.

Henning Eichberg

Universaalia leikkiä
vai modernia
urheilua?
Kiihtakapulana
vetämisleikit

Kuten moderni reifikaatio, esineistyminen, myös moderni subjektivaatio noudattaa tiettyä historiallis-sosiaalista dynamiikkaa. Nykyaikainen valtio tuottaa yksilöllisyyttä panoptisilla ja kurinalaistavilla strategioilla, kuten Michel Foucault on osoittanut. Markkinat synnyttävät yksilön kuluttajana, joka kulkee omia teitään ja tekee valintoja päivän erikoistarjouksista. Yksilönä jokainen on "oman onnensa seppä". "Shoppaan, olen siis olemassa." Identiteetti näyttää minuitena, minuus identiteettinä, joka tuottaa samuuden illuusion. Minä olen minä. Olen oma itseni.

Vallitsevien tieteellisten diskurssien ja tulkintojen ylärakenteessa ihmistä uhkaa epistemologinen solipsismi. On kuin hän olisi yksin maailmassa. Yksilö on kaiken perusta, sosiaalisuus vain jotakin päälle liimattua ja jotenkin toissijaista. Sosiologit puhuvat "yksilöstä ja yhteiskunnasta" ikään kuin yhteiskunta ei jo sisältyisi yksilöön vaan olisi jossakin hänen ulkopuolellaan. (Tätä erottelua vastaan Norbert Elias rakensi figurationaalisen sosiologiansa – tosin valitettavan laihoihin tuloksiin.) "Yksilöllistymisen" diskurssi kääntää tämän modernisaation historialliseksi prosessiksi ja olettaa että meistä on tulossa – Ulrich Beckin (1998) sanoin – omia kokonaistaideteoksiamme (Gesamtkunstwerk Ich).

Pelkkään omaan itseensä viittaava moderni Minä, kuten Martin Buber muotoili, on kuin modernin Sen selkään noussut aave. Kun golem tuottaa pelkkiä tuloksia, ei mitään muuta, ruumiittoman sielun ja hengen ego liihottelee varjon lailla läpi tehtaan ja konttorin.

Subjektiviteetin ja yksilöllisyyden monumentalisointi modernin prosessissa ei sekään saa estää meitä näkemästä sitä tosiasiaa, että Minä on yksi ihmisenä olemisen perussuhteista. Kuten minä-se-suhde, myös minä-minuus-suhde on eksistentiaalisen tärkeä. Ihmisessä piilee monologisia potentiaaleja, minuudessa on tiettyä itsepäisyyttä ja omaa itsenäistä merkitystä. (Saksan sana Eigensinn viittaa ihmisen omaan, varsinaiseen ja ainutkertaiseen olemiseen – ja samalla oikukkaaseen, uppiniskaiseen asenteeseen.)

On olemassa laajalle levinnyt uskomus, että esimodernilla ihmisellä ei olisi ollut minuutta. Tämä oletus nojaa kolonialistiseen myyttiin, jonka mukaan "muut" eivät ole "vielä" päässeet meidän kehityksemme ja subjektiivisuutemme tasolle. Kuitenkin kaikkialla siellä, missä ihmiset vetävät toisiaan suupielestä tai

Henning Eichberg

Universaalia leikkiä
vai modernia
urheilua?
Kiistakapulana
vetämisleikit

sormikoukkua keskenään, heidän minuutensa ja suhteensa omaan itseen on aktiivinen. Itsepäinen ihminen siinä leikki. Olkoon vetämässä moderni tai esimoderni ihminen, inuiti tai tanskalainen, hän kokee voiman ja inhon, kivun ja riemun tunteita. Minä siinä lopulta purskahtaa nauruun.

Oman kokemuksen Minä on inhimillinen ja universaali. Moderni subjektiviteetti sitä vastoin, yksilön näennäinen riippumattomuus, on syvästi historiallista. Tämä subjektiviteetti on historiallisesti yhtä spesifiä kun valinnan yksilöllisyys supermarketin hyllyjen välissä.

”Sinä” – liikkeen relationaalinen ulottuvuus

Sen ja Minän kaksinapainen malli ei ole kuitenkaan liikkeen koko kuva. Niiden ristiriitaisuus havainnollistaa mutta jää vielä epätäydelliseksi, kuten eräät leikit osoittavat. ”Tru tru trulle” on kansainvälisesti tunnettu ja suosittu lasten pihaleikki, johon liittyy kiinniottoa ja kilpaa vetämistä. Kaksi leikkijää muodostaa käsillään portin, jonka alitse muut lapset marssivat tai tanssivat piirissä. Leikkijät laulavat yhdessä ”Tru tru trulle, kello löi jo ykstoista, keisari seisoo palatsissaan”. Yksi toisensa jälkeen lapset napataan portinpitäjien toimesta kiinni ja heidät jaetaan salaperäisin tai sattumanvaraisin perustein kahdeksi joukkueeksi. Joukkueissa leikkijät tarttuvat toisiaan vyötäisiltä ja alkavat vetävät päälliköitään, ”kuuta” ja ”aurinkoa”, irti toisistaan. Päälliköt pitävät toisiaan kiinni käsistä. Leikki päättyy siihen, kun toinen joukkueista on vetänyt vastapuolen ulos pelialueelta.

Tällaisia hiemankaan monimutkaisempia, yhdistettyjä vetoleikkejä on vaikea kuvata minä-se- tai minä-minuus-suhteiden avulla. Kilpaa vetämisen tulos, ”se”, ei ole tärkeä, sillä joukkueet muodostetaan epämääräisellä ja satunnaisella valinnalla. Myöskään yksilöllinen kokemus tai minuuden koetteleminen eivät nouse keskeiseen asemaan. Tässä ei kilpailla kestävydestä eikä etsitä ”vahvinta”. Leikissä tulee näkyviin kolmas suhdemalli: yhdessäolo, ruumiilliset kontaktit sekä Minän ja Sinän välinen vuorovaikutus.

Tru tru trulle -tyyppisessä leikissä ei tuoteta ainoastaan Sitä eikä siinä koeta ainoastaan Minän subjektiivisuutta vaan kohtaamme siinä myös toinen toisemme. Leikki on kohtauspaiikka. ”Kuka sinä olet – kuka minä olen?” Vetäessämme kilpaa koh-

Henning Eichberg

Universaalia leikkiä
vai modernia
urheilua?
Kiistakapulana
vetämisleikit

taamme tuon toisen erilaisissa suhteissa: köyden toisessa päässä minulla on vastustaja, tru tru trullessa kiedon käteni lujasti edessä olevan vyötäisille, me kohtaamme yhdessä katsojat ja lopuksi – usein huomaamattamme – me kohtaamme myös ympäristön jonkinlaisena toiseutena. Tätä kohtaamista ei pidä ymmärtää vain idyllisenä. Kohtaamisesta voi tulla myös törmäämistä ja ulos sinkoutumista. ”Begegnung” voi Buberin saksaksi olla myös ”Vergegnung”.

Kohtaaminen – ihminen kanssaihmisenä

Vetäminen – muiden kamppailu- ja kilvoittelumuotojen tavoin – pakottaa meidät kohtaamaan toisen ihmisen *läheisyyden*. Sinä tulet liian lähelle. Sinun sormesi syvällä suussani rikkoo intimiteettini tärkeimpiä rajoja. Tällainen läheisyys on ristiriidassa sen etäännyttämisen periaatteen kanssa, joka luonnehtii modernin urheilun yleistä tilankäyttöä.

Toisen läheisyys voi tulla tietoisuuteen *kipuna*. Kipua ei voi mitata, siksi se tuottaa ongelmia lääketieteen järjestelmille, jotka on ohjelmoitu Sen mukaisiksi ja jotka yrittävät voittaa kivun lääkkeillä, huumaavilla aineilla tai psyykkisillä tekniikoilla. Toisaalta kipu ei ole myöskään pelkkää yksilöllistä tunnetta tai monologisen Minän subjektiivisuutta. Kipu syntyy Minän ja maailman välisestä selkkauksesta törmäämisestä toiseen. Tällaisessa kivussa on läsnä Buberin ”Vergegnung”. Et voi todistaa minulle kipuasi, mutta voin kohdata sinun kipusi omalla myötätunnolla. Suunveto, taistelu ja kamppailu kertovat omat tarinansa tästä dialogisesta suhteesta.

Me koemme kohtaamisen ja suhteemme toiseen *rytminä*. Minun liikkeeni ovat rytmisiä vastauksia sinun liikkeisiisi. Vetämisen edestakaisessa liikkeessä vastapuolet löytävät yhteisen ajan. Tässä mielessä köydenveto – kuten syli- tai vyöpaini – on eräänlaista tanssia. Rytmii täyttää Minun ja Sinun välisen tyhjän tilan.

Ei vain kamppailun vastakkaisuudessa vaan myös voimien yhdistämisessä ja läheisyydessä sinä-suhde osoittautuu *ruumiilliseksi kontaktiksi*. Ruotsalaisissa kansankilpailuissa, kuten ”härän vedossa” tai ”tamman kesyttämässä” ottelijat makaavat joukkuetovereidensa selässä näiden kontatessa karkuun. Bretagne-laisessa ”ar vazh-a-benn” -leikissä kolme tai viisi kumppania kan-

Henning Eichberg

Universaalia leikkiä
vai modernia
urheilua?
Kiistakapulana
vetämisleikit

nattelee vetäjiä ilmassa koettaen parhaan kykynsä mukaan auttaa kiskomisessa. Tämäntyyppinen veto-ottelu johtaa yhteiseen lopputulokseen joka on samalla kertaa hauska ja aistillinen. Sinä ja Minä ovat kytköksissä toisiinsa. Minä vedän muiden "kanssa" ja lopputulos on "myös minun" ansiotani. Ihminen on tässä kanssaihminen (Mitmensch) ja myösihminen (Auch-Mensch).

Kilpakumppaneiden yhteenotto tapahtuu *näytöksen* muodossa, kisailijoiden ja yleisön kohtaamisena. Suunveto ja muut perinteiset vetämiskamppailut ovat näytöstä, draamaa ja ilmaisua. Kulloinkin vuorossa olevat kilpailijat asettuvat näyttelijöinä vuoropuheluun yleisön kanssa. Koitos luo näyttämötilanteen, jossa nähdään muut ja ollaan itse näkyvissä. Syntyy vastavuoroinen vaikutussuhde omien hallitsemattomien, hullunkuristen ruumiiliikkeiden ja yleisön naurun välillä.

Köydenvedon kerrotaan olevan "tunnettu äänekkäistä osanottajistaan ja kannattajistaan". Näytöksessä on huutoa ja mekoa sekä kentällä että katsomossa – ja myös niiden välillä.

Identiteetti, ei-identtisyys ja muutos

Vetämiskamppailuissa ilmaistaan omaa identiteettiä. Köysi tai kapula vetäjien välissä tuo esiin Minun ja Sinun, Meidän ja Teidän välillä vallitseva suhteen. Voimainkoetus kysyy ruumiillisesti kuka minä olen, kuka sinä olet, keitä me olemme?

Tämä käy ilmi kuvauksessa tanskalaisesta köydenvetotapahtumasta 1930-luvulta. "Kisa oli valtaisa. Sepät pölyyttivät tuota pikaa leipurien joukkueen eikä räätäleistä ollut vastusta raavaille kaivosmiehille. Sitten seurasi huikea koitos meijeriväen ja panimomiesten välillä. Pitkälti maitoikien valjusta kannustuksesta johtuen voitto kallistui oluelle. Loppukilpailu käytiin kaivosmiesten ja oluenpanijoiden välillä, ja siinä täytyi panimon poikien lopulta maistaa pölyä. – Se ei ollut mikään yllätys, mainareiden nokka tohisi. – Heille olut on pelkkää ammatin harjoittamista, mutta mepäs juommekin sitä."

Tämä kisailu, jonka tanskalainen sosialidemokraattinen päivälehti tuoreeltaan selosti, oli Ammattiliittojen juhlan (Fagenes Fest) kohokohta Kööpenhaminassa vuonna 1938. "Meinä ja Teinä" ammattikunnat haastoivat toinen toisensa ja veivät läpi roolinsa korostetuin elein eräänlaisina identiteettien karikatyyreinä.

Henning Eichberg
Universaalia leikkiä
vai modernia
urheilua?
Kiistakapulana
vetämisleikit

Leikit ja liikkeet olivat näissä juhlissa identiteetin teatteria. Ruumiillisissa käytännöissään ihmiset sanoivat Te ja Me toisilleen. He olivat näissä liikkeissään paakareita, mainareita, miehiä, naisia, lapsia (pikku pioneereja), työläisiä, tanskalaisia työläisiä, tanskalaisia... Toisen maailmansodan aikaan, jolloin Tanska joutui Natsi-Saksan miehittämäksi, Ammattiliittojen juhlista kehkeytyi kansallisen yhteenkuuluvuuden näytös ja juhlat ylsivät historiansa korkeimpiin katsojalukuihin. Urheilu ei ole vain kansallisen (tai valtiollisen) identiteettipolitiikan väline vaan se toimii myös monisyisten me-te-suhteiden ruumiillisen ilmaiseamisen, löytämisen ja esittämisen keinona.

Ammattikuntien välinen köydenvedo tuo samalla esiin myös ei-identiteettejä. Köyteen tarttuessaan oluenpanijat eivät olleet vain oma itsensä, he olivat samalla ironisesti myös ei-itsensä. He näyttelivät rooliaan. Liike on yksi roolipelien naamioista. Sillä voidaan matkia toisen liikkeitä, ylpeillä omista, karrikoida tai ivailla – irvistellä, kuten suupielen vedossa. Vetäjän irve ei ole vain osa häntä itseään vaan myös ilmaus toiseudesta. Minä olen joku toinen, sen kertoo kasvojeni vääristynyt ilme. Olen muuttunut toiseksi.

Inuitien kulttuuri on pullollaan irvokkaita, pelottavia, naurettavia, ekspressiivisiä ja terapeuttisia irvistyksiä. Näiden eleiden pohjalle moderni inuititeatteri, – kuten Tanskassa toimiva Tukak – on kehitelty omalaatuiseen draamalliseen maailmansa.

Juhla, kuolema ja nauru

Tärkeällä paikalla identiteetin ja ei-identiteetin välissä ovat sukupuoleen liittyvät leikit, leikin *eroottinen* ulottuvuus. Sinä-leikkien kohtaamistilanne avaa erotiikan esittämislle laajat kentät. Truu truu trullen kaltaiset flirttileikit antavat mahdollisuuden koskettaa ja tulla kosketetuksi. Köydenvedossa ja painissa voidaan sukupuolirooleja esittää karikatyyreina aina transvestismiinkin saakka. Eroottisuus on lähes huomiotta jätetty mutta tehokkaasti hyväksikäytetty urheilun aspekti.

Juhla on elämän suuri kokoontumispaikka, juhlava Sinän sanomisen tilaisuus toinen toisillemme. Juhlat antavat rytmien sosiaaliselle ajalle nostaen tietyt tilanteet ja tapahtumat esille arjen aina samana toistuvasta normaaliuden virrasta. Toisaalta juuri samana toistuvina juhlat luovat rituaalista ”pyhyttä”. Näis-

Henning Eichberg

Universaalia leikkiä
vai modernia
urheilua?
Kiistakapulana
vetämisleikit

sä rituaalisissa kohtaamisissa Minä saa yhä uudelleen varmistuksen itsestään toisten Sinänä. Juhla kohottaa meidät tunnelmaan tässä ja nyt – ja yhdessä. Tässä suhteessa leikit, koitokset ja juhla ovat sukua toisilleen. Ne ylläpitävät tasapainoa ainutkertaisen tilanteen ja rituaalisen toistamisen välillä. Juhla on leikin ja pelien sosiaalinen konteksti inuitien talvijuhlista tanskalaisten työläisten köydenvetoon liittojuhlillaan.

Suuri osa siitä, minkä moderni urheiluhistoria on käsitteellistänyt ”urheilun historiaksi”, kuvaa itse asiassa juhlaa. Moderni kurinalaistuminen on toki latistanut urheilun juhlanomaisia piirteitä, mutta takaovesta juhla livahtaa mukaan vähintäänkin korvikkeena, show- ja mediatapahtumana.

Kohtaamisen ja lähentymisen ehtoja ei pidä kuitenkaan tulkita vain idyllisiksi, sillä se ei ole koko totuus. Leikissä ”vie lehmä laitumelle” (tanskaksi Græsse ko) kaksi kilpailijaa vetää toisiaan narusta, joka on kietaittu heidän kaulaansa. Joissakin leikin muunnoksissa vetäjien välissä on pylväs tai palava nuotio. Sinä kiskot pääni pölliin, minä vedän tukkasi tuleen... Äärimmillen vietynä kamppailu kertoo väkivallasta ja kuolemasta. Joissakin skandinaavisen painin muodoissa vastustajalta saatettiin katkaista selkäranka. Se, mentiinkö niin pitkälle, muodosti osan tuon kamppailun jännitystä. Leikkien liikkeet ovat siis vaarallisia. Lapset pyörittävät itsensä tai toisensa tajuttomaksi, aikuiset kiipeävät hengenvaarallista kallionsyrjää tai ympäröivänsä ylös talonseinää. Leikki on myös leikkiä riskeillä.

”Mahdottomissa leikeissä” ihmiset leikkivät oman rajallisuutensa kanssa. Ne tuovat esiin hänen kuolevaisuutensa. Ihminen ei ole leikissä vain kotonaan, hän tulee siinä myös kodittomaksi – ja siitä huolimatta Sinäksi.

Kodittomina, kivun kourissa ja kuoleman partaalla – kuinka silloin reagoidaan? Ihmiset nauravat. Nauru on yksi tapa sanoa Sinä. Sen ruumiillinen ilmenemismuoto on kouristuksenomainen vastavuoroisuus, kasvoista kasvoihin, ruumiista ruumiiseen vuorovaikutus. Nauru on kiinnioittamista, tartuntaa minusta sinuun, sinusta minuun, eräänlaista ”hallussapitoa”. Leikit ja koitokset ovat karnevalismia, joka rikkoo ”vakavan” olympiaurheilun suoritustuotannon juhluuden. Ja aivan perustasolla: kutittaminen kertoo leikin pahnun pohjimmaisena tarinaa enemmän kuin vain yksilöllisestä ruumiistani. En voi kutittaa itseäni, mutta sinä voit. Kutittamiseen tarvitaan Sinä.

Henning Eichberg

Universaalia leikkiä
vai modernia
urheilua?
Kiistakapulana
vetämisleikit

Epäkeskinen ruumiinteoria, kiersosilmäinen tutkimusote

Dialoginen suhde Sinään kääntää huomion vaihtoehtoihin tapoihin ymmärtää ja käsitteellistää "inhimillistä". Keskiössä ei ole enää yksittäinen ihminen yksilönä, vaan tila ihmisten välissä, välitilat. Kun minä-perspektiivi keskittää, sinä-perspektiivi avautuu "inhimillisen" ek-sentriseen, epäkeskiseen ulottuvuuteen. Suunvetäjien irvistys ja muut eksentriset, eriskummalliset vetämisleikit kertovat inhimillisestä epäkeskisyydestä – ne kertovat sosiaalisia ja samalla ruumiillisia tarinoita. Ihmisellä ei ole muista eristettyä olemassaoloa. Inhimillinen ei sijaitse – ainoastaan tai pääsääntöisesti – ruumiin rajojen sisäpuolella, ihon rajaamassa sisätilassa vaan ihmisten välissä.

Tällä välitilalla en tarkoita idealistista, ruumiitonta suhdetta ihmisten välillä vaan konkreettista, materialistista tilaa. Kutittaesasi sinä saat minut nauramaan – sinä olet välttämätön, koska itse en saa itseäni kutiamaan. Leikkiessämme lapsen kanssa piilosta (titte-böh tanskaksi, Guck-Guck saksaksi), me olemme "poissa" – ja lapsi kokee jännityksen kipristelyn, kunnes "sinä" uudelleen ilmestyt esiin. Ääntä pitämällä – tam-tam – me luomme rytmiä värähtelynä minun ja sinun ja ympäristön välillä. Liike on ruumiillinen väline, joka osoittaa – aivan kuten ihmisen napa, hengitys ja

*Vaarallista vetämistä (Græsse ko).
Tanskalainen
puuleikkaus 1500-
luvulta (Kuva Jörn
Möllerin kirjasta
Gamle idrætslege i
Danmark. Vol 4,
1990/91, 19)*

Henning Eichberg

Universaalia leikkiä
vai modernia
urheilua?
Kiistakapulana
vetämisleikit

kuuleminen – että ihminen ei ole maailmassaan yksin. Inhimillisyys on ruumiidenvälisyyttä. Humanismi on interhumanismia.

Dialogisessa liikkeessä voimme ylittää sen dualismin, joka on pesiytynyt ruumiista käsitteellistävään teoriaan asettamalla vastakkain ”ruumiin jonka omistamme” ja ”ruumiin joka olemme”. Tämä vastakohta, sellaisena kuin se kehiteltiin saksalaisessa filosofisessa antropologiassa, on oivaltava ja hedelmällinen käsitepari. Omistaa ruumis / olla ruumis perustuu käypään saksan kielen jakoon objektiivisen, aineellisen ruumiin (Körper) ja toisaalta subjektiivisen, henkisen ruumiin (Leib) välillä. Körper on se-ruumis, Leib on minä-ruumis. Amerikkalainen somatismi on kopioinut tämän ajatuksen erottamalla toisistaan objektiivisen body-ruumiin ja subjektiivisen ”soman”. Vasta Sinän kautta ruumis ja inhimillinen liike voidaan kuitenkin kuvata kanssaihmissyytenä ja ihminen (Mensch) kanssaihmissenä (Mitmensch). Ruumiidenvälisyys on jotakin kolmatta.

Tämän ymmärtämiseksi tarvitaan kiersilmäistä teoriaa. Kiersilmäisyys tarkoittaa katseen tarkentamista yhtä aikaa kahteen kohteeseen. Kun kohdistamme tällaisen katseen historiaan, kaikki muuttuu, kaikki on jotakin erityistä, kaikki on suhteessa tähän ja nyt. Kun kohdistamme tällaisen katseen antropologiseen ja eksistentiaaliseen, kaikki on suhteessa ihmisen olemassaoloon, ihmisten olemassaoloon monikossa, elämään ihmisten ja ruumiiden välisenä prosessina. Kääntäessämme katseen kieroon me emme tuota yhtä ainoaa kokonaista ja johdonmukaista kuvaa. Kuvissa on päällekkäisyyttä – ja tämä panee joskus pään pyörälle. Mutta – kuten Magic Eye -kuvat, 1990-luvun suuri villitys osoittaa – kiersilmäisyys auttaa näkemään pinnan alle. Kykenemme näkemään jonkin kolmannen. Ruumiillisen ek-sentrisyyden, epäkeskisyyden käsitteellisillä tekniikoilla me löydämme kuvioita. Historianfilosofin työlle avautuu tässä kohtaa shamanistinen ulottuvuus.

Antiikin rautahevon jäljillä

Jos historioitsijoina emme ole tietoisia omista käsitteellisistä konstruktioistamme, voimme joutua merkillisiin ristiriitaisuuksiin. Mitä urheiluhistorioitsijat tekivät, kun he löysivät ”urheilua” ajalta ennen 1700-lukua? He löysivät runsaasti aineistoa kansanjuhlista, liittivät ne jalosukuisten säätyjen ajanviettopoihin (disport), eläinten surmaamiseen ja sotilaskasvatukseen, lisäsivät

Henning Eichberg
Universaalia leikkiä
vai modernia
urheilua?
Kiistakapulana
vetämisleikit

listan hänille vielä litanian lasten leikkejä. Juhlan ja leikin historian sijasta – josta lähteet kertovat – historioitsijat konstruoivat aiheekseen ”varhaisen urheilun” ulottaen modernin urheilun käsitteen rajattomaan menneisyyteen.

Voisimme kokeilla samaa venytystemppeä rautatiehen. Rautatie on 200 vuotta vanha – yhtä vanha kuin urheilu. Rautatietä on käytetty mittarina teollisen läpimurron periodisoinnissa. Mutta miksi emme löytäisi rautatietä jo antiikista.

Jos määrittelemme rautatien höyrykoneen vetämiksi raiteilla liikkuviksi vaunuiksi, voimme löytää vaunun ”edelläkävijöitä” – kääryt, rattaat ja kiesit – kaikilta ajoilta ja kaikista kulttuureista. ”Stahlross”, rautahepo, kuten rautatietä on kutsuttu saksan ja suomen kielessä, suuntaa huomion hevosen varhaiseen käyttöön. Ratsastus tarjoaakin arvokasta aineistoa rautatien esihistorialle.

Pyörä on epäilemättä oleellinen rautatien käsitteelle. Jo pronssikauden kivipiirroksissa erottuu eri muotoisia pyöriä. Tänne avataan rautatien arkeologiset kaivaukset.

Toinen keskeinen tekninen fundamentti rautatielle on höyrykone. Rautatien historia joutuu tekemään tiliä sumun, savun ja tulenkäytön kanssa aina aikojen alusta asti. Pohtimalla varhaisen ihmisten tulta (kuten Gaston Bachelard tekee tulen psykanalyysissään), me samalla harrastamme myös rautatiehistoriaa.

Raudan valmistus on rautatien edellytys. Masuunien jäänteitä on löydetty muinaisesta Mesopotamiasta kolmetuhatta vuotta ennen Kristusta.

Eikä rautatietä ole ilman tietä, uraa tai raidetta. Niiden kuvauksesta saadaan luja johdanto myös rautateiden historiaan.

Jos lähestymme aihetta inhimillisenä toimintana, huomaamme että rautatietä käyttävät ihmiset ostavat lipun, jonka käyttöä kontrolloi univormupukuinen henkilökunta. Junalippu avaa näkymiä paperin ja egyptiläisen papyruksen valmistukseen. Ehkä joku esittelee roomalaisen päähineen, joka tuo mieleen konduktöörin koppalakin.

Entä mihin johtaa ravintolavaunun historia? Rautatien historia on myös syömisen ja juomisen historiaa.

Tämä ei ole valitettavasti pelkkää kuvittelua. Se karrikoi sitä analyttistä menetelmää, jota moderni historiantutkimus on soveltanut rakentaessaan ja projisoidessaan kuvaa menneisyydestä. Kun sielumme silmin näemme junan vyörymässä halki esihistoriallisen maiseman, me samalla oivallamme kuinka mahdollomi-

Henning Eichberg

Universaalia leikkiä
vai modernia
urheilua?
Kiistakapulana
vetämisleikit

na kuvina eräät historioitsijat ovat löytäneet urheilua faaraoiden Egyptistä ja varhaiselta keskiajalta. Tällaisten epähistoriallisten vastaavuuksien asemesta meidän tulisi analysoida leikkiä ja liikettä alati muuttuvissa, sisäisesti ristiriitaisissa figuraatioissaan ja konteksteissaan.

(Suomentanut Esa Sironen)

Valikoitua kirjallisuutta

- BECK, ULRICH 1998: "Gesamtkunstwerk Ich", teoksessa RICHARD VAN DÜLMEN (toim.): *Erfindung des Menschen*. Wien: Böhlau. 637–654.
- BUBER, MARTIN 1986: *Minä ja Sinä*. Suom. Jukka Pietilä. Helsinki: Terapia-säätiö.
- EICHBERG, HENNING 1983: "Einheit oder Vielfalt am Ball? Zur Kulturgeschichte des Spiels am Beispiel der Inuit und der Altisländer", teoksessa OMMO GRUPE ym. (toim.): *Spiel – Spiele – Spielen*. Schorndorf: Hofmann. 131–153.
- EICHBERG, H. 1990: "Stronger, funnier, deadlier: Track and field on the way to the ritual of the record", teoksessa JOHN MARSHALL CARTER/ ARND KRÜGER (toim.): *Ritual and Record. Sports Records and Quantification in Pre-Modern Societies*. New York: Greenwood. 123–34.
- EICHBERG, H. 1995: "Body, Soma – and Nothing Else? Bodies in Language", *Sport Science Review*, Champaign/Ill., 4:1, 5–25.
- ENDREI, WALTER/LÁSZLÓ ZOLNAY 1986: *Fun and Games in Old Europe*. Budapest: Corvina.
- GUTTMANN, ALLEN 1996: *The Erotic in Sports*. New York: Columbia University Press.
- HANSEN, JØRN 1993: "Fagenes Fest. Working class culture and sport", teoksessa KNUT DIETRICH/H. EICHBERG (toim.): *Körpersprache. Über Identität und Konflikt*. Frankfurt/Main: Afra. 97–129.
- HELLSPONG, MATS 2000: *Den folkliga idrotten. Studier i det svenska bondesamhällets idrotter och fysiska lekar under 1700- och 1800-tallet*. Stockholm: Nordiska Museets Forlag.
- JARVIE, GRANT 1991: *Highland Games. The Making of the Myth*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- STEJSKAL, MAXIMILIAN 1954: *Folklig idrott*. Helsingfors. Doctor dissertation at the University of Åbo.
- WAHLQVIST, BERTIL 1979: *Vikingarnas vilda lekar*. Stockholm 1978.
- Köydenvetoa verkkosivuilla
British Tug-of-War Association: <http://www.tugofwar.co.uk/>
Saksa: <http://www.tauziehen.de/>
Japani: <http://www2.tokai.or.jp/marutoku/index2.html>
Skotlanti: <http://www.stowa.pwp.blueyonder.co.uk/>

Henning Eichberg

Universaalia leikkiä
vai modernia
urheilua?
Kiistakapulana
vetämisleikit